

Oyuncak Tamirhanesi

METİN KARABAŞOĞLU

© İz Yayıncılık Limited Şirketi, 2017

Sertifika no: 17313

İZ YAYINCILIK: 917

(*karakalem kitaplığı*)

düşünce dizisi: 115

ISBN: 978-605-326-135-3

1. baskı, 2011

12. baskı, İstanbul 2017

Litros Yolu, Fatih Sanayi Sitesi 12/280, Topkapı-İstanbul

telefon: (212) 5207210 • faks: (212) 5115791

www.iz.com.tr • bilgi@iz.com.tr

kapak: Hamdi Akyol

Basıldığı yer: Alemdar Ofset Matbaacılık Davutpaşa Caddesi
Besler İş Merkezi No: 20/29 Topkapı/İstanbul (Sertifika no: 22953)

METİN KARABAŞOĞLU

Oyuncak Tamirhanesi

METİN KARABAŞOĞLU, 1964 yılında İzmir'in Tire ilçesinde doğdu. İlk, orta ve lise öğrenimini burada gördükten sonra İÜ Siyasal Bilgiler Fakültesini bitirdi. Okul yıllarında yazmaya başladığı *Köprü* dergisinin bir süre yayın yönetmenliğini de yaptı. İz Yayıncılık'ın kuruluşunda yaklaşık 5 yıl editörlüğünü üstlendi. Muhtelif yayınevlerinde yayın yönetiminde bulundu. Muhtelif radyo ve TV'lerde programlar yaptı. Karakalem Yayınlarını kurdu, *Karakalem* dergisinin yayın yönetmenliğini yürüttü, Karakalem Seminerlerini başlattı. Çok sayıda kitabın tercüme, edisyon ve redaksiyonunda imzası olduğu gibi, bir dizi ismin yayın dünyasına kazandırılmasına da katkıda bulundu. Evli ve 3 çocuk babasıdır.

bilgi ve iletişim için:

website: www.karakalem.net

e-mail: metinkarabasoglu@yahoo.com

twitter: <https://twitter.com/mkarabasoglu>

facebook: <https://www.facebook.com/MetinKarabasoglu1>

Yayınlanmış Eserleri:

- *Kur'an Okumaları* (5 kitap) • *Hadis Okumaları* (2 kitap) • *Risale Okumaları* (5 kitap) • *Peygamberin Bir Günü* • *Sizin Yıldızımız Kim?* • *Peygamberin Kardeşleri* • *Küçük Şeyler* • *Oyuncak Tamirhanesi* • *Said'leri Ararken* • *Tehlikeli Denemeler* • *Gece Yürüyüşü* • *Düşünceler* • *Gölgeler ve Işıklar* • *Bilimin Öteki Yüzü* (S. Demirci ve Y. Mermer ile birlikte) • *Melekleri Ürkütmeden* • *Medeniyetin Arka Sokakları* (ilk baskılar: *Camide Dans Var* başlığıyla) • *Ruh Bakımı* • *Kertenkele Çukuru* • *Mucize Avcısı* • *Geldim, Gördüm, Sordum* (ilk baskılar: *O'na Doğru* başlığıyla)

İçindekiler

Önsöz	9
-------------	---

Birinci Bölüm: *Hayat tarife sığmıyor*

Ruh dikizi	15
Yedi yaşına kadar?	20
Beni analiz etme!	24
Sınanma	27
Hayat güzeldir	31
Kuyu	35
“Yenisini alırız”	43
Ukdeler	48
‘Aşı teorisi’	52
Vasatı bulmak için	56
‘Olan’la ‘olması gereken’ arasında	60
Başarıya nereden bakmalı?	64
Merhamet, güçtür	69

Sevgisizlik	73
Acıda buluşmak	76
Ayıplı kelimeler	80
Üç ortak	84

İkinci Bölüm: İmgeler

Düşüş	89
Ömür dediğin	92
Kapı	95
Hız ve fren	97
İlaç ve zehir	99
Kabuk ve öz	102
Başka bir açıdan, kabuk ve öz	104
Sır	107
Kuru tuz, risksiz hayat	111
En güzel ayakkabı	114

Üçüncü Bölüm: Göstergeler

Sayı uygarlığı söz medeniyetine karşı... ..	119
'Ömer bilinci'	121
Sokağın ölümü	124
Çirkinler başaramaz mı?	127
Doğaya dost, ama... ..	129
Artık hepimiz seyirciyiz	132
'Orantısız güç' kötü, 'orantılı' iyi mi?	134
Öldürmenin politikası	136
Nekrofilî	139
Başkasının çocuğu üzerinden vatanseverlik	143
Kardeşlik söylemi yetmez	145
Barış daha kârlıdır	148
Kadın eli değerse?	150

içindekiler

Müstehcenliğin farkedilmeyen veçheleri	152
Zina sağlığa zararlıdır!	154
‘İslâm sanatı’nın söylediği	157
Yeni camilerin mimarisi	161

Dördüncü Bölüm: Başka türlü okumalar

Başka türlü okumak	167
Çöplükleri okudum	171
Sis	179
Yüzler	185
Meydan okumaları	190
Düğün okumaları	197
Kıraat-ı seng-i mezar	203
Köpekleri okudum	208

EZBER BOZUCU KİTAPLARIN YAZARI Ivan Illich'in 'kabiliyet-sizleştirici uzmanlıklar çağı' dediği bir zamanda yaşıyoruz. 'Uzman despotizmi' de diyebileceğimiz bir olgunun ağır gölgesi, bir karabasan gibi hayatlarımızın her alanını kuşatmaya başlamış bulunuyor.

Artık, iradelerimizi uzmanların usta ellerine teslim etmemiz isteniyor bizden. Paramızı nasıl kullanacağımız konusunda ekonomistlerin, yerel ve küresel dönüşümleri anlamada siyaset bilimcilerin, çocuğumuzu nasıl eğiteceğimiz hususunda pedagogların, toplumu nasıl okuyacağımız konusunda sosyologların, neler yiyeceğimiz konusunda diyetisyenlerin ağzından çıkan sözlere bakmamız bekleniyor.

Kendisini tanımak dahi insanın kendi elinde değil artık. İnsana dair iki çift söz etmek isteyen kişiler, daha ilk cümlede 'psikolog' veya 'psikiyatrist' olmadıklarını hatırlayıp, mahcup bir edayla etrafa bakıp yutkunur hale geldi neredeyse.

Hesap makineleri çikalı beri kafadan hesap yapmayı, cep

telefonları icat olunalı beri de ezberde rakam tutmayı unutan insanoğlu, uzmanlığın bu kadar muteber olduğu bir zamanda, hayatı, dünyayı ve insanı giderek daha da ' karmaşık ' halde görmeye başlıyor ve kendini okumaktan giderek uzaklaşıyor.

Uzmanlıkların despot bir üslupla karşımıza dikildiği ve doğuştan insana verilmiş yetenekleri körelttiği bir çağdayız kısacası. Uzmanların çoğu kez birbirini yanlışlayan fikirleri ortaklıkta uçuşurken, fitratın sesi de, vahyin sesi de duyulamıyor kulaklarımızda. Bunca gürültü arasında, kendi iç sesimizi dahi duyamaz haldeyiz.

Nitekim, binlerce yıldan beri insanlık ayrılıklar ve ölümler yaşadığı ve bu ayrılık acısının bir şekilde üstesinden gelebildiği halde, bugün benzer bir durumda ' psikolojik destek ' adlı bir ' mecburî istikamet ' çıkarılıyor karşımıza. Çocuğuna nasıl davranacağına bilgisi insanın içine zaten dercedilmiş olduğu, iç sesini dinleyen her insan bu temel bilgiyi orada bulabileceği halde, bugün çocuğun gelişiminin her adımında bir psikologa, eğitiminin her adımında ise bir pedagoga danışmak şart görülüyor. Evlenen insanlar, âlemler Rabbinin karşılıklı olarak kalblerine koyduğu ' sevgi ve merhamet ' in izini sürerek çözebilecekleri nice meselede, uzman elinden gelen akılcı çıkarımlarda medet arıyor.

Dahası, hayatın inişli çıkışlı yollarında ' normal ' sayılması gereken nice halin ' patolojik ' görülmesi gibi bir tarafı da var bunun. Geçmiş çağlarda hayâsıyla, utanma duygusuyla övgüye lâyık görülecek kişilerin bugün ' sosyofobik ' damgası yemesi işten bile değil. Öyle ki, ilk önce uzmanların dilinden duyulmuş narsist, paranoyak, psikopat, sosyopat, depresif, nevrotik, histerik, melankolik, manik, borderline, hiperaktif, obsesif kompulsif, pasif agresif gibi kelimeler uçuşuyor yüz yüze, göz göze olduğumuz insanlara dair diyaloglarda.

Oyuncak Tamirhanesi, ' kabiliyetsizleştirici uzmanlıklar çağı ' nın bir yansıması olarak ' psikolojizm ' in hayatlarımıza böyle-

sine tahakküm eder hale geldiği bir iklimde yazılmış meydan okuyucu yazılardan oluşuyor ve—sınırı ve dozajı bilinmek şartıyla uzmanlığın değerini teslim etmekle birlikte—iki iddiayı zihin gündemine taşıyor: (1) İnsanı tanımak, bir ‘uzmanlık’ konusu değildir. Kendi iç sesine ve vahyin sesine beraberce kulak veren bir kişi hayatın anlamı, aile, çocuk, insan-insan ilişkileri konusundaki temel doğruları pekâlâ kavrayabilir. (2) Kendi iç sesimiz ve vahyin sesi, ancak bir uzmanın eliyle çözülebilir durumda gözükken ‘problemlî’ alanlarda dahi insana bir çıkış yolu gösterebilir.

Uzman despotizmi çağında insanın kendisini okuyabilme ve hayatın önüne koyduğu problemlere ‘uzman desteği’ olmadan çözüm bulabilme yeteneğine işaret eden böyle bir iddianın çokları için inandırıcı olmaktan uzak geleceğinin farkındayım. Ama elini vicdanına koyarak kitabın sayfaları arasında ilerleyen herkes, ‘uzman’ olmadan da insan adlı o harikulâde ülkenin cadde ve sokaklarında dolaşmanın pekâlâ mümkün olduğunu sanırım görecektir. Dahası, meselâ “Kuyu” başlıklı yazı, yirmi yıl boyunca yüreğimde taşıdığım bir büyük gönül yarasının Kur’ân eczanesinden devşirilmiş şifası olarak beni bu yolda cesaretlendirmektedir.

Oyuncak Tamirhanesi, bir açıdan ise, üzerinde çalışıyor olduğum bir dizi kitabın mukaddimesi ve habercisi niteliğinde. Onu, çok da uzak olmayan bir gelecekte, birbiriyle örtüşen üç çalışma takip edecek. Biri Kur’ân’ın yaralı ruhlarımız ve ‘sorunlu’ kalblerimiz için sunduğu şifalara dikkat çeken; diğeri Hz. Peygamberin hayatının ve sözlerinin ışığında, fitratı okuyarak kendi iç dünyamıza, aile hayatlarımıza ve çocuk eğitimine dair bir istikameti nasıl bulacağımızı ele alan; üçüncüsü ise, bilinen anlamda ‘uzmanlık sertifikası’ olmayan bir insan olarak Risale-i Nur müellifinin insanı tanıma ve anlama noktasında önümüze koyduğu eşsiz imkâna dikkat çeken üç çalışma...

Sizi *Oyuncak Tamirhanesi*’nin satırlarıyla başbaşa bırakır-

ken, bir gönül borcumu da, ifa ve eda edemesem bile, en azından ifade etmek isterim. Kardeşini Yusuf gibi kuyuda bırakmayı tercih edenlerin de bulunduğu bir dünyada Tahsin Törk, Orhan Aykut, İlhan Kartal, Cemal Baki, Abdullah Taha Orhan, Mustafa Usta, Hüdaverdi Karademir, İsmail Velioğlu, Ömer Kodan gibi kardeşlere sahip olmanın nasıl bir nimet olduğunu ancak yaşayan bilir.

Sevgili Tahsin, sevgili Orhan, sevgili İlhan, sevgili Cemal, sevgili Mustafa, sevgili Abdullah, sevgili İsmail, sevgili Ömer, sevgili Hüdaverdi! Kuyuda kalmamış ama “Kuyu”yu yazabilmişsem, bunda hepimizin hissesi var. Kalemimin yazamadığı, beklentileri sürekli boşa çıkardığım bir dönemde desteğinizden öte itimadınız benim için o kadar değerliydi ki... Size ve ismini tek tek yazamadığım diğer arkadaşlarıma gönül dolusu teşekkür ediyorum.

Kendilerine olan teşekkür borcumu ifa edemeyeceğim başka isimler de var. Dualarını daima arkamda hissettiğim anne ve babama, en zor zamanda dahi arkamda durabilmiş sevgili eşim İnci'ye de teşekkür borcumu ifade ediyorum. İnci'yi yetiştiren iki isme de elbette teşekkür borçluyum.

Sevgili çocuklarım Abdurrahim, Sehle ve Enise'ye ise, teşekkürün yanında, bir küçük sırrımı burada iletmek isterim. Sizi annenizle birlikte benim büyüttüğümü düşünüyorsunuz muhtemelen. Ama bilseniz, asıl sizinle biz büyüdük. Sevgili Peygamberimizin diliyle ‘Allah’ın yeryüzündeki çiçekleri’ olarak siz olmasaydınız hayatımızda, sayenizde keşfettiğimiz nice gerçeğin ve nice güzelliğin belki farkında bile olmayacaktık. “Yenisini değil, bunu istiyorum” diyen mahzun sesiniz olmasa idi meselâ, ‘Oyuncak Tamirhanesi’nin önemini ve mesajını ben nasıl düşünebilirdim?

METİN KARABAŞOĞLU

Erenköy, 1 Şubat 2011

Birinci Bölüm

Hayat tarife sığmıyor

Ruh dikizi

BİR HAVAALANININ GİDEN yolculara ayrılmış katı... Hiç bitmeyecekmiş gibi uzayıp giden koridorun bir yerinde, bir grup yolcu bekliyor. Diğer kısımlar ise bomboş.

Bilet işlemlerini yaparken, görevli, uçağın gecikmeli olarak kalkacağına duyurulduğunu, ama uçağın duyurulan bu yeni saatten daha erken kalkma ihtimalinin de olduğunu söylüyor. Sözün özeti, uçağa girişin yapılacağı kapının civarından çok da uzaklaşmamam isteniyor. Ruhum böylesi ortamlarda sessiz bir köşeyi kalabalığın ortasına tercih ediyor da olsa, bu uyarıya itibar edip, bekleyen yolcular arasında bir boş koltuğa oturuyorum.

Karşı koltuklarda iki kızkardeş var. Aralarındaki çocuk birine teyze, ötekine anne diyor çünkü. Benim sıramdaki en yakın koltukta ise, yanında küçük çocuğuyla başka bir kadın oturuyor. Çocuk, karşı taraftaki çocukla iletişim kurma çabasında. Annesi ise, cep telefonu ile başka bir iletişim gerçekleştiriyor.

Dakikalar geçiyor. Cep telefonu hâlâ annenin kulağında.

Dakikalar on ile, yirmi ile sayılır hale geliyor; cepten iletişim devam ediyor. O sırada, elektronik bilgilendirme levhasından, uçağın değil duyurulan yeni vaktinden erken kalkmak, daha da gecikeceğini öğreniyoruz. Anne arada bir tek eliyle çocuğunun koltuklar arası trafiğini yönetiyor, öteki kolunu ise kulağındaki telefondan hiç ayırmıyor.

Kalabalık ortamlarda oturup insanları gözlemlene gibi güya 'meslek icabı' bir hali terk edeli hayli zaman olmuş benim için. Gözlem yapmaya 'gözün gıybeti' olarak bakıyorum nice-dir. O yüzden, çıkış kapısında birikmiş kalabalığı görsem, ilk fırsatta uzak bir kuytuya bırakacağım kendimi. İstemesem de cep telefonu sesi duymaya mecbur kalmadığım, istemediğim halde karşımdaki iki kızkardeşin yüzlerine yaptırdıkları estetik müdahaleleri görmeye mahkum olmadığım bir kuytu köşeye... Ama oracıkta beklemem gerekiyor. Bütün bu zaman zarfında, beklemekten değil, beklerken yakınımdaki bitmeyen telefon konuşmasını istemeye istemeye iştikten içime daral geliyor.

Bir uzun görüşme ki, bitmiyor. Bir uzun görüşme ki, dön dolaş konu aynı yere geliyor.

Karşıdaki kişi kim, bilmiyorum. Ama iletişimin bu tarafındaki 'iletici'nin sözlerinden anladığım üzere, iletişimin öbür tarafındaki kişi ya akrabadan biri veya bir yakın arkadaş. Karşı taraftaki her kim ise, bu taraftaki kişi onunla babasını konuşuyor.

Anlaşılan o ki, konuşma ben henüz o boş koltuğa oturmuşken kendisiyle ilgili birtakım problemler üzerine başlamış. Derken, koltuğa veya divana buyur ettiği danışandan çocukluğunu, babasını, annesini anlatmasını isteyen bir psikiyatristle yapılan ücretli sohbeti andırır hale gelmiş. Kadın habire anlatıyor: Babam şöyle bir adamdır, babam çocukken bize şöyle davranırdı, bir keresinde şunu demişti, duysan şaşarsın babamın şu durumda yaptığını, annem babamın şöyle yaptığını an-

latırdı, babam böyle yapıyor, çünkü bunun arkaplanında şöyle bir psikolojik düğüm saklı, babam şöyle yaptığı için ben böyle davranıyorum, babam öyle olduğu için ben böyleyim, işte dedim ya babam babam babam...

Ne konuşan kişiyi tanıyorum, ne babasını. Ama bana üç çocuk babası olduğumu hatırlatan aklım, kendimi bir an o babanın yerine koymamı öneriyor. Telefonda duyduğum bu baba analizine benzer bir psikanalizi yirmi yıl sonra bir havalimanında benim için çocuklarımın yapıyor olduğunu hayal ediyorum.

Mükemmel biri olmadığımı, Allah'a şükür, zaten biliyorum. Dahası, dostlarıma bakılırsa, bazan 'haddinden fazla mütevazı' olmak da kusurlarım arasında. Ama bunca kusurum, eksikliğim, fazlalığım, haddi aşmışlığımla birlikte; dar ve geniş anlamda aile hukuku konusunda hassas biri de olduğumu sanıyorum. Ailem için yapabildiklerim ile yapmak istediğim halde yapamadıklarım arasındaki büyük uçurum, bu dünyadaki en büyük yürek sızılarından biri benim için.

Bir an, çocuklarımdan birinin, kendisi de bir çocuk annesi olan telefondaki kadın gibi olduğunu düşünüyorum. Kusur aramaya kalksalar, bende çok kusur bulacakları belli. Hem benim bizzat bildiklerim, onların bulacaklarından daha fazla; bunu da görebiliyorum. İhtimal ki, benim kusurlarımın, yanlışlarımın bir yansıması da olacak çocuklarımdan üzerinde.

Ama yine de, ruh halimin böyle masaya yatırılmasına gönülüm razı olmuyor. Çocuklarımdan 'baba' olduğumu bilmeleleri gerektiğini düşünüyorum. 'Baba'nın, ruhu lime lime teşrih edilecek bir kadavra demek olmadığını bilmelerini... İsrâ sûresindeki "Üf bile demeyeceksin" emrinin durduk yerde verilmediğini... Lokman aleyhisselamın Kur'ân'da birbiri ardınca anılmakla övülen öğütlerinin ilki 'şirkten sakınma' ise ikincisinin 'anne-babaya iyi muamele' olmasının boş yere olmadığını... İbrahim aleyhisselamın babası şu bizim de bildiğimiz put yapıcı Azer olduğu halde "Yâ ebetî!" diye diye 'ba-

bacığınâ' hakkı tebliğ ediyor oluşundaki derin hürmeti, derin sefkati hem de...

Gelin görün ki, yan tarafımda bir koltuk var, koltukta bir kadın oturuyor, kadının sol eli kulağında, eliyle kulağı arasında bir cep telefonu var; ve o cep telefonunun içinde bir babanın ruhu, hali, hayatı lime lime teşrih ve teşhir ediliyor.

Ruhum daralıyor. Bu kadar 'analiz'in sonu nereye varacak, merak etmiyorum. Çünkü sonucu görebiliyorum. Ellisine yaklaşmak üzere olan hayatımda epeyce tecrübe ettiğim üzere, bu 'analiz'in sonunda, sözümona 'çözümleme' görüntüsü altında müthiş bir çözümlenme ve çöküş gelecek. Bu kadar analiz edildikten sonra, baba bir matematiksel işlem nesnesine indirgenecek, sonuncu halkasında merhamet veya hürmet olmayan bir 'sebep-sonuç zinciri'nde ilk halkadan ibaret görülecek.

Uçak nihayet yolcu almaya başlıyor. Kadın da, "Uçağa biniyoruz, telefonu kapatıyorum" diyor nihayet. Çocuğunun elinden tutup yolcuları uçağa ulaştıracak körüğe doğru yol alıyor.

Artık boşalmaya başlayan bekleme salonunda oturmayı tercih ediyorum. Bir baba olarak kendimi dinliyorum. Benden başka kimse kalmadığında, böylesi kalabalıklara her zaman tercih ettiğim bir yalnızlığın şükürünü eda ederek uçağa doğru adımlarımı sıklaştırıyorum.

Ama bir babaya yönelen o bitmek bilmeyen ruh dikizinin izleri ne havada ruhumdan siliniyor, ne de yere indiğimde.

Ertesi gün, bir vapur yolculuğu esnasında, yan taraflardan 'narsistik' diye bir kelime duyduğumda işte bu yüzden irkiliyorum. Birkaç üniversite öğrencisi, yanlarında olmayan bir arkadaşlarının analizini yapıyorlarmış meğer! Tedavi için kapısını çalmamış biri hakkında bir psikiyatrist yapmaya kalktığında onun açısından dahi 'meslekî deformasyon' göstergesi olarak kaydedilme durumundaki bir psikanalizi, gittikleri fakültede ne tıp, ne de psikoloji okuyor olan öğrencilerden işitiyorum ilerleyen dakikalarda.

Sonraki günler, sağımda-solumda benzer kelimeler duyuyorum. Sözümona insanı anlama görüntüsü altında hayatı 'psikiyatriz'e eden analizlerin kokusunu veren ve iç dünyaları saran 'psikolojizm' adlı yeni bir ideolojiyi fısıldayan kelimeler...

Ve iyiden iyiye, yaşadığımız zamanlardan ürküyorum.

Bu kadar ruh dikiziyle, eminim, hiç kimse şu yeryüzünde kendisine bir ruh ikizi bulmayacak. Ruhlar bu kadar didiklenip dikizlendikten sonra, insan insanın yurdudur diyenleri değil, insan insanın kurdudur diyenleri haklı çıkartacak bir 'ruh hali' ortalığı kuşatacak.

Bırakalım, bazı şeyler de analiz edilmeden kalsın. Zira ruhlarımızı tutulan büyüteçler hep kötü yönleri büyütürken iyilikleri gizliyor. Merhamet de bu esnada yitip gidiyor hayatlarımızdan...

Yedi yaşına kadar?

BURAM BURAM TARİH KOKAN bir sokakta, dile gelse beşyüz yıllık hatıralar anlatacak bir medrese duvarına yaslanmış halde, bir dost ile çay içiyor, sohbet yudumluyoruz. Yan masada yalnız başına oturan bir adam söze karışıyor: “Bütün kişiliğimiz yedi yaşına kadar şekilleniyor. Ondan sonraki hayatımız, karakterimiz, o yaşa kadar yaşadıklarımıza göre biçim alıyor.”

Sonra, kendi hayatından misaller vermeye başlıyor. Öğreniyoruz ki, hayatında ciddi tıkanmalar, bunalımlar ve başarısızlıklar yaşamış. Buna, yedi yaşından önce babasının, hele annesinin ona davranış biçimi üzerinden açıklamalar getiriyor. Sabırla dinlediğimiz cümlelerin ardından, sözü nihayet bitiyor ve biz kaldığımız yerden kendi sohbetimize dönüyoruz.

İstanbul’un orta yerinde yaşadığım bu olayın hatırası hâfizamda henüz taptaze iken, sıla-i rahîm için memleketimdeyim. Çocukluğumun büyük kısmını içinde yaşadığım evimizin bahçesinde gecenin ilerleyen bir vaktinde tek başına yıldızları seyrediyorum. Gözüm yıldızlarda iken, hayalimden çocuklu-

ğumun hatıraları akıyor bir bir. Derken, “Bana babanı anlat” diye söze başlayan psikanalistler geliyor zihnime. Çocukluklarının derinlerine inip insanların bugününe ve kişiliğine dair yaptıkları analizler...

Çocukluktan bugüne uzanan bu çözümleme ve çıkarımların neye yaradığını soruyor aklım. Hayatlarının bugününde bir kişilik zaafı sergileyen, insan-insan ilişkilerinde ciddi hatalar yapan, hatta büyük zulümler işleyen insanlar, çocukluktan, babadan, anneden başlayan böylesi çözümlemeler eşliğinde, vicdanları uyanmış birer adil insana mı dönüşüyor? Bu çıkarımlar, çokları için, bir vicdan muhasebesi imkânını dahi yitirip, *bugün* yaptığı yanlışın hesabını dünün insanlarına ve olaylarına keserek nefsini temize çıkarma gerekçesi mi oluyor yoksa?

Bu sorular eşliğinde, nice nice insanın modern psikanalizi kendilerini bir ‘kader kurbanı’na dönüştürebilmek için kullandıklarını; sorumluluğunu üstlenmeleri gereken yanlışları merhametsiz ve anakronik bir determinizmin eşliğinde başkalarının hesabına geçirdiklerini fark ediyorum.

Bu düşünceler eşliğinde, evimizin bahçesinde, kendi geçmişimi düşünüyorum şimdi. Şükür ki, çocukluğumu yaşadığım o mütevazı evin bahçesindeki hatıralar arasında, kalbimi tırmalayan bir tortuya rastlamıyor ellerim. Ruhumun hiçbir köşesinden, “Babam böyle davrandı, annem böyle demişti, bana şunu yaptılar” türünden bir sızlanma da işitmiyorum.

Mükemmel bir çocukluk geçirmiş olduğum için mi peki? Herşey tozpembe yaşandığı; hiçbir hüznün ve acının çocukluk dünyama girmesine izin verilmediği için mi?

Hayır.

Bugüne dair herşeyi düne, geçmişe, çocukluğa bağlayan ‘ruhsal çözümleme’lerin fazlaca tesiri altındaki ana-babalar tarafından aşırı bir itinayla büyütülmeye çalışılan nevezuhur ‘sera mahsulü’ çocukların hayatlarının aksine, hayatın acı-tatlı her türlü cilvesiyle yüzyüze geldiğimiz bir çocukluktan yaşadığım.

Ama şükür ki, içimde o çocukluk günleri hakkında bir tortu yoktu.

Bu durumun sebepleri üzerine düşünürken, bugün bizim sergiliyor olduğumuz bütün zaafları çözümlene adına anne-babalarımızı ve doğup büyüdüğümüz ortamı eşleyen psikanalitik şartlanmanın gözardı ettiği bir büyük gerçeğe uyanıyor gözlerim. Bir cümleyle ifade edilebilir haldeki bir büyük gerçeğe...

Vâkıa şu ki, bugün bize ait olan zaafları düne atfeden yaygın yaklaşım insanı bir 'kader mahkûmu'na dönüştürüp kusurları kişinin kendi üstünden atarak bir bakıma 'tenzih' de ederken, imtihan sırrını gözden kaçırıyor. Hayat imtihanında işaretlediğimiz yanlış şıkların hesabı başkalarının hesabına yazılıyor bu yaklaşımla: İyi şeyler bizden; kötü şeyler ortamdan, ebeveynlerden, kaderden. İyileri bizzat biz yaptık, kötülere annemiz babamız yüzünden yaptık. İyilikler bizden, kötülükler başkalarından...

'İyi insan' olmanın yolu 'ideal şartlar'dan ve 'mükemmel ortamlar'dan geçmiyor oysa. Kaderimiz anne-babalarımızın ellerine verilmiş de değil. Bizim kişiliğimizi şekillendiren asıl unsur onlar değil, onlar bizi bu kişiliğe mahkûm etmiş de değil. Aynı şekilde, çocuklarımızın kaderini ve kişiliğini ellerimizde tutuyor değiliz.

Bilakis, denklemi şöyle kurmak gerekiyor: Anne-babalarımızın bize nasıl davrandığı, anne-babalarımızın imtihanıdır. Bizim imtihanımız ise, o davranışları nasıl içselleştirdiğimiz, nasıl yorumlayıp şekillendirdiğimiz...

Yoksa, irade denilen şey insana niye verilmiş olsun?

İrade insan yedi yaşına girdiğinde 'otomatige bağlanan' bir motor mudur? Yoksa asıl yedi yaşından itibaren, hele ki onbeşinden sonra kullanmaya muktedir olduğumuz bir büyük ilâhî hediye mi?

Kendimizi kader mahkûmu, şartların esiri, anne-baba kur-

banı görüyorsak, bilelim ki bu düne ve bugüne dair doğru bir okuma değil.

Hoşnut olmadığımız bir halde isek, başkalarının değil, kendi irademizin yahut iradesizliğimizin esiriyiz.

Ve de, kendi nefsimizin mahkûmu... Kendisini temize çıkarmak uğruna—âlemlerin Rabbi dahil—herkesi ve herşeyi suçlamaya yatkın nefsimizin.

Hayır. Şu dünya hayatında asıl imtihan sorumuz, dünü nasıl yaşadığımız değil; dün yaşadıklarımızı bugün nasıl içselleştirdiğimizdir. Bizi ve bugünümüzü işte bu biçimlendirmektedir.*

* Kur'an'ın anne-baba hukukuna dair onca uyarısı, sıla-i rahîme dair o derece güçlü nebevî teşvik ve sıla-i rahîmin kesilmesine karşı o derece sert nebevî ikazlar; hele ki Veda Haccında Peygamber aleyhissalâtu vesselâmın kendisini ebeveyninden başkasına nisbet edene lânet etmesi, çocukluğu bugünkü kusurların kökeni ve çöplüğü gibi sunmaya çalışan deterministik şartlanmaya karşı bir uyarı boyutu da taşıyor olmasın?